

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Яковенко Маргарити Костянтинівни

"Еволюція Київської архітектурної школи як складової системи освіти України (на прикладі Київського національного університету будівництва і архітектури)",

подану на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Проведений аналіз дисертаційного дослідження "Еволюція Київської архітектурної школи як складової системи освіти України (на прикладі Київського національного університету будівництва і архітектури)" дозволив підтвердити актуальність теми дослідження, ступінь обґрунтованості основних наукових положень і висновків, наукової новизни, практичного значення роботи, а також оцінити рівень проведеного дослідження в цілому.

Актуальність теми дослідження не викликає сумніву, оскільки має важливе значення для формування української архітектурної освіти. Розвиток не можливий без уявлення еволюційних процесів і відродження традицій. Сьогодні багато уваги приділяється складанню міжнародних рейтингів університетів світу, щоб виділити та підкреслити унікальні риси, які відрізняють архітектурні школи. Отримані результати рейтингів дозволяють керівництву встановлювати інтелектуальні стратегічні цілі та покращувати їхнє освітнє та дослідницьке середовище. Проблеми розвитку сучасної архітектурної освіти розглядаються на міжнародних конференціях, всесвітніх конгресах Міжнародної спілки архітекторів на яких формуються нові методологічні засади для підготовки майбутніх архітекторів. Напрямок даної роботи враховує цілі і завдання освітніх програм ЄС ("Темпус" та "Еразмус+"), Болонського та Сорбонського процесів.

Метою дисертаційної роботи є визначення ролі та впливу архітектурної школи Київського національного університету будівництва і архітектури на розвиток освіти, науки та архітектурної практики України. Спираючись на дослідження значної кількості фундаментальних праць з історії та теорії архітектури, проблем формування навчальних закладів та професійної підготовки архітекторів, з методології архітектурної творчості, з теорії та практики архітектурної пропедевтики, а також низки законів України про архітектурну діяльність, вищу освіту, основи містобудування, регулювання містобудівної діяльності, автор послідовно опрацювала **завдання** даного дослідження, а саме:

– визначення особливостей формування та аналіз стану дослідження архітектурної школи України;

- висвітлення основних етапів становлення Київської архітектурної школи, визначення місця і ролі архітектурної школи КНУБА;
- виявлення методологічних особливостей архітектурних шкіл та аналіз досвіду організації матеріально-технічної бази архітектурно-інженерних вищих навчальних закладів;
- формулювання принципів розвитку Київської архітектурної школи на прикладі КНУБА;
- визначення впливу архітектурної школи КНУБА на розвиток освіти, науки і архітектурної практики України, через науково-творчі здобутки провідних фахівців – професорів та випускників архітектурного факультету КНУБА.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків та результатів дисертації. Наукові дослідження дисертації базуються на загальнонаукових методах, поетапність застосування яких та їх поєднання надало змогу всебічно та повно охарактеризувати кожен об'єкт, що розглянуто в даному дисертаційному дослідженні. Основні результати досліджень автора достатньо аргументовані та відповідають поставленим завданням дослідження. Висновки дослідження отримані в результаті аналітичної роботи, вивчення теоретичних матеріалів та практичного вітчизняного та зарубіжного досвіду. Високий ступінь достовірності результатів дослідження обумовлений їх підтвердженням та апробацією на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, публікаціями дисертанта у фахових виданнях, впровадженням результатів дослідження у навчальний процес. Важливим підтвердженням достовірності дослідження є використання окремих результатів у монографії "Клара Демура: Архітектор-педагог", виконаній у співавторстві із Слепцовим О.С. та відзначеній грамотою за високий художній рівень видання.

Цілком погоджуюся з заявленою автором **новизною дослідження**, а саме:

Вперше :

- теоретично обґрунтовано та розширено зміст поняття "архітектурна школа";
- визначено періоди розвитку Київської архітектурної школи; виявлено основні напрямки вітчизняної освіти (мистецького та архітектурного спрямування) та комплексу кількісно-якісну характеристику архітектурної школи КНУБА;
- сформульовано основні принципи формування Київської архітектурної школи.

Удосконалено:

- методи дослідження особливостей створення регіональних архітектурних шкіл України; методичний підхід до формування сучасної академічної архітектурної школи КНУБА;

– методи обґрунтування необхідності покращення матеріально-технічної бази вітчизняних архітектурних кампусів за зразками закордонних університетів; визначення основних факторів впливу на проектування нових та реконструкцію існуючих будівель та споруд архітектурних факультетів (інститутів).

Отримали подальший розвиток:

– наявні відомості про випускників архітектурного факультету КНУБА та їх науково-творчі здобутки;

– перелік та характеристики архітектурної об'єктів, що спроектовані та побудовані випускниками архітектурного факультету в Україні та закордоном.

Повнота викладу матеріалу в опублікованих працях за темою дослідження підтверджується 12 опублікованими працями, у тому числі: 1 – в колективній монографії; 5 – у фахових виданнях України; 2 – в іноземних наукових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 3 – у тезах та матеріалах наукових конференцій; 1 – в періодичному виданні, що додатково засвідчує результати дисертації.

Оцінка змісту та висновків дисертаційного дослідження. Основна частина дисертації складається із розширеної анотації, списку публікацій, термінологічного словника, списку вжитих скорочень, вступу, трьох розділів з висновками до кожного, загальних висновків, списку використаних джерел (204 найменувань) та додатків (54 сторінки, з результатами апробації та впровадження). Текстова частина дисертації складає 121 сторінку, графічна частина наукової роботи складає 29 сторінок ілюстрацій. До структури дисертації зауважень немає.

У **вступі** розкрито і обґрунтовано актуальність теми, ступінь дослідження проблеми, визначено ціль, задачі, методи дослідження, сформульована наукова новизна дисертації та її практичне значення, приведені результати впровадження і інформація про апробації результатів дослідження.

У першому розділі "**Стан дослідження архітектурної школи України**" розглянуто зміст поняття "архітектурна школа", висвітлено сучасний стан архітектурних шкіл країни, проаналізовано архівні матеріали, публікації науковців за темою дослідження, матеріали інтерв'ю з викладачами архітектурного факультету Київського національного університету будівництва та архітектури та колишніми випускниками – нині практикуючими майстрами архітектури.

Автор на основі аналізу інституціональних, кадрових та професійно-творчих характеристик навчальних закладів визначила категорію освітніх установ, де сьогодні сформовано архітектурні школи України та їх фундаторів і представників (с. 44-53) та простежила особливість сучасного етапу розвитку – реорганізація архітектурних факультетів вузів в інститути. Виявила значну

кількість вищих навчальних закладів I – IV рівнів акредитації, які здійснюють підготовку фахівців за напрямками "Архітектура", "Мистецтво" та "Дизайн" (табл.В.1). Аргументуючи кількісними показниками автор зосереджує увагу на Київській архітектурній школі (на прикладі Київського національного університету будівництва та архітектури (далі КНУБА). На основі систематизації та узагальнення архівних, статистичних та науково-дослідних матеріалів встановила три визначальні періоди формування Київської архітектурної школи.

В другому розділі **"Методи дослідження особливостей формування архітектурних шкіл"** автором представлено загальну методика дослідження на основі системного підходу щодо проведення логіко-історичного і теоретичного аналізу процесу започаткування, становлення та розвитку архітектурно-будівельної освіти Києва з врахуванням особливостей її взаємозв'язків з архітектурною практикою. На початку розділу чітко перераховано та викладено використані методи дослідження та розкрито їх зміст в роботі (с.79-81, рис. 2.1).

Автор розкрила методологічні особливості розвитку архітектурних шкіл закордонних вищих навчальних закладів базуючись на вищих навчальних закладах, які очолюють міжнародні рейтинги (рис.Г.2, рис. Г.3) та визначила основні спільні та відмінні риси в архітектурній підготовці. На основі інтерв'ю з викладачами факультету автор визначила методи підготовки фахівців в КНУБА у радянський період та їх відмінність від сучасних принципів педагогічної справи.

Базуючись на твердженні, що однією з особливостей формування архітектурних шкіл є робочий простір – автором розглянута матеріально-технічна база вищих навчальних закладів, як невід'ємна складова у формуванні архітектурної школи та в процесі підготовки архітекторів. В роботі розкрита історія становлення освітніх просторів, закордонні приклади та вітчизняний досвід. Автором на основі аналізу сучасних європейських вимог до проектування освітніх просторів, наукових досліджень історії становлення університетських кампусів визначено основні засади, які необхідно враховувати при проектуванні нових або реконструкції існуючих будівель архітектурних факультетів (інститутів).

В третьому розділі **"Принципи розвитку Київської архітектурної школи в умовах реформування системи освіти України"** автор окрему увагу приділила довузівській підготовці архітекторів. На прикладі КНУБА, що являє собою цілісний цикл підготовки архітекторів (рис. 3.1), визначила принципи розвитку архітектурної школи Києва: спадкоємного розвитку, інноваційної освіти, інтеграційної підготовки (с. 133-136).

Автором встановлено тісний взаємозв'язок учбової і науково-проектної складових, що є підтвердженням взаємодії архітектурної спільноти за напрямком професійної діяльності у парадигмі "Освіта – наука – проектування – будівництво".

Автор наводить список видатних випускників (табл. Д.1) архітектурного факультету КНУБА, які мають державні нагороди, звання, досягли вершин в інших галузях. В роботі досліджено їх творчий внесок, надано ґрунтовні відомості про представників Київської архітектурної школи, окремі персоналії та їх досягнення виконано автором у вигляді матриць, за допомогою методу графо-аналітичного моделювання (с. 140-148).

Автором виявлено основні особливості формування архітектурної школи КНУБА на базі кафедри "Основ архітектури та архітектурного проектування", як найбільшої за кількісними показниками серед випускових кафедр факультету напряму "Архітектура і містобудування". Наведені основні компоненти діяльності кафедри, які без втрати академічних традицій забезпечують загальний стан адаптивності до сучасних потреб.

Автореферат відображає основні положення дисертації та дозволяє дати оцінку того, наскільки повно і послідовно виконані поставлені у роботі завдання. Зміст автореферату і дисертації ідентичні.

Загалом, позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаю за необхідне зазначити певні **дискусійні положення та зауваження** до поданої дисертаційної роботи:

1. В анотації, стор.4, пропущено II період розвитку архітектурної школи з 1931 по 1990 р.

2. У завданнях пункт 3: «...виявити методологічні особливості архітектурних шкіл ...» є незрозумілим словосполученням.

3. Наукова новизна «... вперше...: «теоретично обґрунтовано та розширено зміст поняття "архітектурна школа"...». Поняття «Архітектурна школа» широко розкривається в роботах Б.Г. Бархіна, А.Е. Коротковського, Н.А. Нечаєва, А.В. Степанова, А.А. Тица, С. О. Хан-Магомедова та ін. В даному випадку «новизною» може бути тільки розширення поняття.

4. Стор. 86. Массачусетський технологічний університет, дані не вірні. «...На факультеті навчається близько 11 000 студентів, з яких 60% – аспіранти і 40% – студенти, а також близько 3 600 іноземних громадян (82% – аспіранти і 18% – студенти). ...». На Архітектурному факультеті (The MIT School of Architecture and Planning) навчається: Всього студентів - 408. З них 150 архітектура; 56 міське планування; 189 медіа технології; 9 мистецтво, культура та технології.

5. Рис. 2.10. Більше підходить для інфографіки популярних журналів, ніж до наукового дослідження. Фрази подібні такої: «Чим вищий калібр наставника, тим глибше і сильніше його вплив на особистість вихованця» є емоційним посилом і не несуть наукової інформації.

6. В Рис. 3.1. В моделі змішані різні ієрархічні рівні. Наприклад, «Сакральна архітектура» є складовою частиною блоку «Архітектура цивільних будівель і споруд», але виділена як самостійна одиниця моделі.

Однак, зазначені зауваження принципово не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та можуть бути враховані автором у подальшій науковій роботі над цією темою.

Висновок щодо дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота Яковенко Маргарити Костянтинівни "Еволюція Київської архітектурної школи як складової системи освіти України (на прикладі Київського національного університету будівництва і архітектури)" за актуальністю поставлених задач, обсягом проведених досліджень є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, в якій отримано нові наукові результати, що вирішують завдання дослідження.

Робота відповідає паспорту спеціальності та вимогам ДАК, що пред'являються до кандидатських дисертацій, а її автор, **Яковенко Маргарита Костянтинівна** заслуговує присудження наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – "Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури".

Офіційний опонент:

доктор архітектури, професор,
завідувач кафедри інноваційних технологій
дизайну архітектурного середовища
Харківського національного університету
будівництва і архітектури,
Фоменко О.О.

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Іменний секретар
20__ р.
СЕКРЕТАР ХІУБА І. БАБІВСЬКА